

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog sažetka dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Representative of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this summary has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier ce résumé a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

SAŽETAK PRESUDE

NARBUTAS PROTIV LITVE PRESUDA VIJEĆA OD 19. PROSINCA 2023. ZAHTJEV BR. 14139/21

***Povreda čl. 3., 5., 8. 10., 1. Protokola br. 1. okrivljenika u medijski praćenom
kaznenom postupku
zbog sumnje na trgovanje utjecajem pri kupnji Covid testova***

ČINJENICE

U veljači 2020., zbog širenja virusa COVID-19, u Litvi je proglašeno izvanredno stanje te je uvedeno zatvaranje (eng. *lockdown*), a državne vlasti su nastojale osigurati potrebnu medicinsku opremu i u tu su svrhu prihvaćale pomoć građana. Podnositelj zahtjeva, koji je ranije bio predsjednik pa član upravnog odbora Litavske koalicije oboljelih od karcinoma, kao i savjetnik predsjednika Litve te član upravnih odbora više javnozdravstvenih ustanova, pregovarao je s državnim dužnosnicima i farmaceutskom tvrtkom iz Španjolske o sklapanju ugovora o kupoprodaji COVID-19 testova za račun Litve. Litavske vlasti su od navedene tvrtke kupile COVID-19 testove, a podnositelju je isplaćen iznos od 1 EUR za svaki prodani test (ukupno 303.360,00 EUR). Služba za posebne istrage („SPI“) obavijestila je podnositelja da je osumnjičen za kazneno djelo trgovanja utjecajem te ga je lišila slobode zbog navodne opasnosti od bijega i ometanja istrage, navodeći da je bilo nemoguće osigurati sudski nalog za lišenje slobode. Na zahtjev državnog odvjetnika, sudac istrage je podnositelju zabranio napuštanje doma u noćnim satima te mu zabranio ulazak u zgrade Ministarstva zdravstva i sve ustanove povezane s njim (tijekom tog razdoblja podnositelj se liječio od karcinoma). Podnositelj je oslobođen oko 33 sata nakon lišenja slobode. Državno odvjetništvo je zatim naložilo zapljenu podnositeljevih bankovnih računa i automobila. Podnositelj je tome prigovorio pa mu je državno odvjetništvo omogućilo da koristi 607,00 EUR mjesečno. Domaći sud je kasnije povećao taj iznos na 1.000,00 EUR, te ograničio iznos zaplijenjenih sredstva na iznos navodne stečene imovinske koristi. SPI je objavila priopćenje za javnost u kojem je navedeno ime podnositelja, njegova povijest zaposlenja i detalji optužbe protiv njega. Priopćenje je bilo

iznimno medijski popraćeno. Rukovodeće javne osobe, uključujući i predsjednika Litve, ministra zdravstva, nekoliko članova *Seimasa* te samog državnog odvjetnika iznosili su komentare o predmetu u medijima. S druge strane, državni odvjetnik je upozorio podnositelja da ne otkriva informacije o istrazi neovlaštenim pojedincima. U svibnju 2023. podnositelj je oslobođen svih optužbi pred prvostupanskim sudom, a postupak pred žalbenim sudom u trenutku donošenja presude ESLJP bio je u tijeku.

PRIGOVORI

Podnositelj je pred ESLJP-om prigovorio na temelju članka 3. (zabrana mučenja) jer mu je bilo zabranjeno odlaziti u bolnice iako boluje od karcinoma; na temelju članka 5. stavka 1. (pravo na slobodu i sigurnost) navodeći da je njegovo lišenje slobode bilo nezakonito i bespotrebno; na temelju članka 8. (pravo na poštovanje privatnog života) jer je državno odvjetništvo navodno nepotrebno objavilo njegove osobne podatke i informacije o predmetu u medijima čime mu je povrijeđen ugled; na temelju članka 10. (sloboda izražavanja), jer nije smio dijeliti informacije o istrazi iako su iste u dobrom dijelu već bile objavljene; te na temelju članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju (pravo na mirno uživanje vlasništva), navodeći da je zapljena njegovih sredstava bila nesrazmjerna.

Ocjena ESLJP-a

Članak 3. Konvencije

Opća načela primjene članka 3. Konvencije, koja se odnose na obvezu države pružiti zdravstvenu skrb osobama lišenim slobode, sažeta su u presudi *Blokhin protiv Rusije* [VV], br. 47152/06, st. 135.-136., 23. ožujka 2016.¹ Dok se predmetna zabrana napuštanja doma i ulaska u zdravstvene ustanove, s obzirom na svoje trajanje i intenzitet, nije mogla smatrati lišenjem slobode u smislu članka 5., ESLJP je smatrao da bi se uskrata ogovarajuće zdravstvene skrbi tijekom trajanja tih mjera mogla podvesti pod članak 3. Konvencije. Utvrdio je da je podnositelj zaista bio ograničen u pristupu zdravstvenim ustanovama te da je to kod njega dovelo do stresa i anksioznosti, posebno imajući na umu njegovu ozbiljnu bolest. Ipak, pozivajući se na utvrđenja iz presude *Muršić protiv Hrvatske* [VV], br. 7334/13, st. 97., 20. listopada 2016.², ponovio je da postupanje, da bi se smatralo ponižavajućim u smislu članka 3., mora doseći minimalnu razinu težine. Ocjena tog minimuma je relativna i ovisi o svim okolnostima slučaja, poput:

- (i) Trajanja takvog postupanja;
- (ii) Utjecaja na podnositeljevu psihi;
- (iii) U nekim slučajevima spola, dobi i zdravstvenog stanja podnositelja.

¹ Sažetak presude na hrvatskom jeziku je dostupan [ovdje](#)

² Sažetak presude na hrvatskom jeziku je dostupan [ovdje](#)

Ocjenjujući te okolnosti u konkretnom predmetu, ESLJP je utvrdio da su vlasti u roku od petnaest dana nakon što im se podnositelj obratio ukinule predmetno ograničenje pristupa zdravstvenim ustanovama. Uz to, u skladu s dostavljenom medicinskom dokumentacijom, podnositelj je svakih šest mjeseci trebao odlaziti na pretrage, pa nametnuto ograničenje na njega zapravo nije imalo učinka, jer tijekom ograničenja nije imao zakazanih pretraga. Dok je podnositelj ustvrdio da se njegovo zdravstveno stanje pogoršalo, nije dokazao da je to pogoršanje posljedica predmetnog ograničenja pristupa zdravstvenim ustanovama. Stoga je ESLJP ocijenio da ograničenje pristupa zdravstvenim ustanovama nije doseglo minimalnu razinu težine da bi se smatralo ponižavajućim postupanjem u smislu članka 3., pa je posljedično utvrdio da ovaj članak nije povrijeđen.

Članak 5. stavak 1. Konvencije

ESLJP je naglasio da svako ograničenje slobode mora biti zakonito. Načelno, njegov je stav da su primjena i tumačenje domaćeg prava, u prvom redu, u nadležnosti domaćih sudova, no taj je stav drugačiji kada je u pitanju članak 5. stavak 1. Konvencije. Stoga je ESLJP preispitao je li domaći zakon bio pravilno primijenjen. U tom pogledu se pozvao na utvrđenja iz presude *Denis i Irvine protiv Belgije* [VV], br. 62819/17 i 63921/17, st. 125.-126., 1. lipnja 2021.³ Uz navedeno, ESLJP je naglasio da zakonitost lišenja slobode nije sama po sebi dostatna – domaći zakon mora biti jasan i predvidljiv, a svako lišenje slobode mora biti nužno u konkretnim okolnostima kako se ne bi smatralo arbitrarnim.

Podnositelj zahtjeva bio je lišen slobode na temelju odredbe litavskog Zakona o kaznenom postupku, koja je omogućavala da se, u iznimnim okolnostima i na najviše 48 sati, po nalogu državnog odvjetnika ili suca istrage (a ne po nalogu suda) osoba liši slobode i kada nije zatečena u počinjenju kaznenog djela niti neposredno nakon počinjenja istog, ako je: i) postojala jedna od osnova za istražni zatvor; ii) lišenje slobode nužno je kako bi se postigli ciljevi lišenja i iii) nije moguće žurno zahtijevati određivanje istražnog zatvora od suda.

Ministarstvo pravosuđa Litve je podnijelo prijedlog izmjene navedene odredbe ZKP-a zbog njezine nejasnoće, te je taj članak izmijenjen kako bi se otklonili uočeni problemi. Iako takva izmjena zakona, sama po sebi, nije dokaz da je prethodni zakon bio manjkav, ESLJP je ipak razloge izmjene zakona smatrao relevantnim pri ocjeni toga jesu li domaća tijela postupala u skladu sa zakonom ili je postupanje bilo arbitrarno.

ESLJP je napomenuo da mu nisu dostavljeni nikakvi dokumenti koji bi pojašnjavali u kojim to okolnostima nije moguće zahtijevati određivanje istražnog zatvora od suda, već državni odvjetnik mora odrediti lišenje slobode. U tom smislu je ponovio da je samo Ministarstvo pravosuđa tu odredbu ocijenilo nejasnom, i zaključio da ozbiljno sumnja u predvidljivost predmetne odredbe. Domaća tijela mogla su otkloniti nejasnoću zakona odgovarajućim obrazloženjem svojih odluka, ali ona su samo navela da nije bilo moguće zahtijevati određivanje istražnog zatvora od suda, bez ikakvog daljnjeg obrazloženja. Iako je podnositelj u

³ Sažetak presude na hrvatskom jeziku je dostupan [ovdje](#)

više navrata ukazivao na taj propust, domaća tijela njegove argumente nisu uzimala u razmatranje. ESLJP je stoga utvrdio da su domaća tijela propustila dokazati da je treći uvjet za lišenje slobode po nalogu državnog odvjetnika ili suca istrage (a ne po nalogu suda) bio ispunjen.

Drugo, glede nužnosti, ESLJP je napomenuo da domaća tijela nisu obrazložila zašto se opasnost od bijega, ometanja istrage i počinjenja daljnjih kaznenih djela ne bi mogla spriječiti blažim mjerama koje domaći zakon omogućuje. Stoga je ESLJP utvrdio da lišenje slobode podnositelja nije bilo određeno postupovnim odredbama domaćeg zakona i utvrdio povredu članka 5. stavka 1. Konvencije.

Članak 8. Konvencije

ESLJP je u prvom redu utvrdio da je objavom osobnih podataka podnositelja došlo do miješanja u njegovo pravo na poštovanje privatnog života zajamčeno člankom 8. Konvencije.

Ocijenio je da je predmetno miješanje bilo zakonito, jer se temeljilo na Preporuci o otkrivanju podataka o istrazi Glavnog državnog odvjetnika, kojom je propisano da prilikom otkrivanja imena i prezimena javnih osoba, vlasti moraju postići pravednu ravnotežu između interesa javnosti da bude informirana i interesa pojedinca da mu se zaštite temeljna prava. Podnositelj je tvrdio da nije javna osoba u smislu odredaba domaćeg prava, a ESLJP je odlučio tu činjenicu utvrditi pri ocjeni nužnosti miješanja.

Otkrivanje općenitih podataka o kaznenom postupku usmjereno je na postizanje legitimnog cilja sprečavanja zločina, ali je ESLJP sumnjao da je bilo potrebno otkriti sam identitet podnositelja. Ipak, smatrao je da je prikladnije i to pitanje adresirati ocjenjujući nužnost miješanja.

U odnosu na nužnost miješanja, ESLJP je temeljem kriterija razvijenih u njegovoj sudskoj praksi, primjerice u presudi *Von Hannover protiv Njemačke* (br. 2) [VV], br. 40660/08 i 60641/08, st. 95.-107., ECHR 2012., odvagao pravo podnositelja na privatnost iz članka 8. Konvencije i interes državnih vlasti da objave informacije o istrazi. Ti kriteriji su:

1. *Doprinos spornih priopćenja, objava i izjava raspravi od javnog interesa,*
2. *Koliko je podnositelj bio poznat,*
3. *Prethodno ponašanje podnositelja,*
4. *Sadržaj, oblik i posljedice spornih priopćenja, objava i izjava.*

1. *Doprinos spornih priopćenja, objava i izjava raspravi od javnog interesa*

ESLJP je ocijenio da su se priopćenje, objave i izjave odnosile na sumnju da je podnositelj počinio kazneno djelo te na druge podatke o istrazi protiv njega vezanoj za optužbe o kupovini COVID-19 testova, što je svakako stvar od javnog interesa. Također, u relevantno vrijeme trajala je kampanja za nadolazeće parlamentarne izbore, pa je postupanje vladajuće koalicije

bilo podvrgnuto intenzivnijem preispitivanju i kritici. Shodno tome, ESLJP je prihvatio da je objava podataka o istrazi protiv podnositelja doprinijela raspravi od javnog interesa.

2. Koliko je podnositelj bio poznat

Oslanjajući se na utvrđenja iz presude *Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske* [VV], br. 40454/07, st. 117., 121-122., 10. studenog 2015., ESLJP je ponovio da će stupanj zaštite koju članak 8. pruža pojedincu ovisiti o tome koliko je poznat. Posebno je naglasio da se političari neizbježno i svjesno podvrgavaju kritici kako novinara, tako i šire javnosti. To se načelo primjenjuje i na druge osobe koje su javne, bilo zbog njihovog javnog djelovanja ili s obzirom na njihov položaj. S druge strane, u određenim slučajevima, čak i ako je određena osoba poznata općoj javnosti, ona ipak može uživati legitimno očekivanje da će njena privatnost biti zaštićena.

U ovom predmetu, podnositelj nije bio političar, niti državni dužnosnik u relevantnom razdoblju. Bio je sveučilišni profesor, direktor privatnog trgovačkog društva te samozaposleni konzultant. Dok je u prošlosti bio savjetnik člana *Seimasa* i predsjednika, te dužnosti je prestao obnašati deset, odnosno četiri godine prije spornih događaja. Iako je točno da je podnositelj bio donekle poznat zbog svoje uključenosti u zagovaranje za prava onkoloških bolesnika, njegov stupanj uključenosti u javnu raspravu nije bio usporediv s onim političara ili državnih dužnosnika. ESLJP je stoga zaključio da podnositelj nije bio dovoljno poznat pojedinac, da bi objavljivanje njegovog identiteta u predmetnom kontekstu bilo opravdano.

3. Prethodno ponašanje podnositelja

Podnositeljevo ime, prezime i činjenica da je osumnjičen za kaznena djela objavljeni su bez bilo kakve prethodne inicijative na strani podnositelja. ESLJP je napomenuo i da je podnositelj tek nakon tih objava davao intervjue ili objavljivao na društvenim mrežama o predmetnoj istrazi. Uz to, ESLJP nije utvrdio da bi javni interes za konkretan predmet porastao uslijed ponašanja podnositelja. U skladu s time, podnositeljevo ponašanje ga nije lišilo zaštite koje mu članak 8. pruža.

4. Sadržaj, oblik i posljedice spornih objava i izjava

ESLJP je napomenuo da su vlasti, nakon objave da je podnositelj osumnjičen za određena kaznena djela, otpratile podnositelja, s rukama iza leđa, u zgradu suda. Predmeti događaj je fotografiran i snimljen te su te fotografije i snimke objavljene u medijima. Podnositelj se nije svojevolumeno izložio javnosti već je na to bio prisiljen. U tim okolnostima nije mogao zaštititi svoju privatnost ni spriječiti da bude fotografiran dok je izgledao kao da su mu ruke vezane liscama.

Nadalje, ESLJP je utvrdio da su izjave državnog odvjetnika citirane u priopćenju za javnost SPI-a (da je podnositelj stekao „sebičnu i nezakonitu financijsku korist iskoristivši izvanredne okolnosti tijekom vrlo teških vremena za čitavu državu“ te da nije tek „prouzročio značajnu

imovinsku štetu već i potkopao povjerenje u državne institucije“) prešle granicu informiranja javnosti o općenitim okolnostima slučaja, a vlasti nisu postupale s potrebnim stupnjem pažnje kada su ih objavile. Štoviše, te izjave predstavljaju moralnu osudu podnositelja, a njihov je izričaj strog i nedvojben, te je mogao narušiti ugled podnositelja. Dok su vlasti ovlaštene dijeliti informacije za koje postoji legitimni interes javnosti, ne smiju prijeći preko određenih granica, a posebno moraju poštovati ugled i prava pojedinaca, te postići pravednu ravnotežu između suprotstavljenih interesa. Konačno, činjenica da su priopćenje za javnost i sporni članci objavljeni na Internetu dovodi do veće opasnosti za ljudska prava i slobode osoba na koje se isti odnose, nego što bi to slučaj bio, primjerice, da je riječ o objavama u tiskovinama. ESLJP je stoga zaključio da sadržaj i oblik priopćenja za javnost i javnih komentara državnih vlasti nisu bili opravdani potrebom informiranja javnosti o istrazi te su ozbiljno naštetile podnositeljevom ugledu.

Zaključio je da domaća tijela nisu postigla pravednu ravnotežu između, s jedne strane, njihovog interesa da informiraju javnost o istrazi, te, s druge strane, prava na poštovanje privatnog života podnositelja. Miješanje u pravo na privatnost podnositelja posljedično nije bilo nužno u demokratskom društvu, te je ESLJP utvrdio povredu članka 8.

Članak 10. Konvencije

Upozorenje podnositelju da ne smije javno iznositi informacije o istrazi, predstavljalo je miješanje u njegovu slobodu izražavanja. Navedeno miješanje je bilo zakonito jer je ZKP-om kao i Kaznenim zakonom bilo je propisano da državna tijela mogu izdavati takva upozorenja, a podnositelj nije prigovarao dostupnosti ni predvidljivosti predmetnih odredaba zakona. Miješanje je imalo legitiman cilj jer je bilo usmjereno na sprečavanje širenja povjerljivih informacija, zaštitu autoriteta i nepristranosti pravosuđa, te zaštitu ugleda i prava drugih.

U pogledu nužnosti u demokratskom društvu, ESLJP je ukazao na opća načela ocjene nužnosti u kontekstu članka 10., utvrđena u presudi *Handyside protiv Ujedinjene Kraljevine*, 7. prosinca 1976., Serije A br. 24. Posebno, ESLJP je promatrao miješanje u svijetlu okolnosti predmeta u cjelini, te utvrđivao je li isto bilo „razmjerno legitimnom cilju koji se htjelo postići“, te jesu li razlozi domaćih tijela bili „relevantni i dostatni“. Naglasio je i da je u predmetima političkog govora i govora o temama od javnog interesa, slobodu izražavanja moguće ograničiti tek iznimno.

Naveo je da su u konkretnom predmetu vlasti objavile njegove osobne podatke, činjenice na kojima se temelji sumnja da je počinio kaznena djela i druge bitne podatke o istrazi prije no što su podnositelju zabranile širenje informacija vezanih uz istragu. Nadalje, mediji su objavili ugovore sklopljene između Litve i farmaceutske tvrtke u pitanju, te činjenicu da je podnositelj lišen slobode te da se pretražuju prostori Ministarstvo zdravstva i niz drugih ustanova, kao i da je više osoba ispitano. Ministar zdravstva je, uz navedeno, u više navrata na društvenim mrežama iznosio svoj sud o krivnji podnositelja. Stoga je ESLJP utvrdio da je u trenutku u kojem je podnositelju izdano predmetno upozorenje, značajna količina informacija o istrazi već bila javno dostupna.

ESLJP je uzeo u obzir da je podnositelj javno istupao glede određenih okolnosti slučaja te da je kritizirao državne vlasti u više navrata, i to prije nego mu je izdano sporno upozorenje, ali nije otkrivao povjerljive informacije. Napomenuo je i da su vlasti u posebnim okolnostima ovog slučaja, kada je već značajna količina informacija o istrazi bila poznata, trebale podnositelju specificirati opseg ograničenja.

Utvrdio je da vlasti nisu ponudile relevantne i dostatne razloge kako bi dokazale da je predmetno ograničenje bilo nužno u demokratskom društvu i razmjerno svom legitimnom cilju zbog čega je došlo do povrede članka 10. Konvencije.

Članak 1. Protokola br. 1.

ESLJP je prvo utvrdio da je zapljena novčanih sredstava i automobila podnositelja predstavljala miješanje u njegovo pravo na mirno uživanje vlasništva zajamčeno člankom 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju. Utvrdio je i da je zapljena imovine u kontekstu kaznenog postupka mjera koja se smatra „uređenjem upotrebe vlasništva“ iz stavka 2. predmetnog članka.

U odnosu na zakonitost tog miješanja, utvrdio je da je zapljena bila utemeljena na ZKP-u, no taj zakon nije sadržavao nikakve odredbe o ograničenjima ovlasti državnog odvjetništva da zapljeni sredstva tijekom kaznenog postupka. ESLJP je stoga sumnjao u kvalitetu domaćeg zakona. S obzirom na to da podnositelj nije prigovarao dostupnosti i predvidljivosti zakona, ESLJP je prihvatio da je miješanje bilo zakonito.

Legitimni cilj miješanja j bio je osiguranje tražbine u građanskom postupku, odnosno oduzimanje zaplijenjene imovine u slučaju da se tijekom kaznenog postupka utvrdi da je podnositelj imovinu stekao protupravno.

U odnosu na razmjernost zapljene, ESLJP je smatrao da je zapljena sve podnositeljeve imovine bila oštra i ograničavajuća mjera koja je značajno mogla utjecati na njegova prava. ESLJP je bio zatečen činjenicom da je predmetna mjera naložena bez ikakvog obzira za osnovne životne potrebe podnositelja, te da su te potrebe uzete u obzir tek kada je podnositelj predmetnoj mjeri prigovarao. Podnositelj je u više navrata domaćim tijelima ukazivao na visinu njegovih mjesečnih troškova i isto potkrijepio odgovarajućom dokumentacijom, no one nisu obrazložile odbijanje povećanja dopuštenog mjesečnog iznosa.

Utvrdio je da Litavske vlasti, zapljenom svih podnositeljevih sredstava, a ne iznosa razmjernog navodnom iznosu mita, nisu postigle pravednu ravnotežu između suprotstavljenih interesa. Uz to, državno odvjetništvo je pokrenulo istragu o podrijetlu zaplijenjene imovine tek mjeseca dana nakon zapljene. Tijekom istrage nisu bile utvrđene osnove za prošireno oduzimanje imovinske koristi, pa je mjeru nametnutu podnositelju trebalo okončati jer je potreba za istom prestala. Ipak, državne vlasti su opseg nametnute mjere promijenile tek dvije godine nakon njihovog izricanja. Konačno, žalbeni sud je utvrdio da je iznos koji premašuje iznos mita zaplijenjen bez pravne osnove, no taj sud nije okončao zapljenu razlike sredstava koja je ostala na snazi, bez

ikakvog opravdanja. Te okolnosti navele su ESLJP da zaključi kako domaće vlasti nisu postigle pravednu ravnotežu između općeg interesa države i potrebe za zaštitom prava vlasništva podnositelja. Posljedično je utvrdio povredu članka 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju.

PRAVEDNA NAKNADA

768,94 EUR na ime imovinske štete.

26.000,00 EUR na ime neimovinske štete.